(Продовженє з 4-ої сторони.)

Корбутяка, Чуру, Шнайдера, Яворського, Теслюка, Урсакі, Йозефсберґа, Ґроссерову, Ґіжовську і Ляйтнерівну, а далі Вантуха, Ленчицького і др., що сходили ся на наради до цукорні.

Обор. Д-р Ґрек: Прошу нам сказати, чому Ви про се все доносили поліції? Чи Ви поліційний аґент?

Свід.: Ні, се брат мій є поліційним аґентом.

Обор.: Отже тому вони були для Вас підозрілі!

Свід. Ядвіга Стасюн,

кельнерка з молочарні "Софії" пізнає обв. Крілика, Ціховського, Лянґера, Яворського і Ґроссерову, що радили ся в молочарні, а як свідок наближала ся до них, то клали свої папери на канапу. Особливо бояла ся тих обвинувачених, що говорили по українськи і звертала увагу своїй ґаздині: "Oj, Bóg wie co to będzie, — już Rusini zaczynają tutaj coś mówić" — ґаздиня радила їй на се не звертати уваги.

Обв. Крілик заявляє, що розмовляв у тій цукорні по українськи тільки з артистами українського театру, що там сходили ся.

Свід. Гарґоліньскі,

граничний стражник з Турки зізнає, як зловив обв. Шварцмана з бібулою, як обвинувачений не знав нїчого сказати по польськи і що заявив, що йесе "Galanteriewaren".

Свід. Ян Гальберта,

постерунковий поліції зізнає, як арештував Шварцмана при підмозї свід. Гарґоліньского.

Свід. Л. Юркевічова,

жінка цукорника пізнає менше більше тих самих обвинувачених, що її муж, називає їх заговірниками, а декотрих "заказаними типами". Мала що до сих своїх гостий "вичуваючий інстинкт", в який позволяє собі не вірити обор. д-р Ганкевич і заявляє свідкови, що нїколи не пішов би до її цукорні.

Оборона ставить цїлий ряд внесків на покликанє нових свідків до розправи а також на записаженє стенографа на час переслуханя свідка комісара Івахова.

Свід. Лотоцький,

дентист зі Львова розповідає, як грав у карти в "Републиці" з обв. Яворським, як під час сварки назвав Яворського большевиком і як обвинувачений на се йому відгрожував ся.

Свід. Олена Гловіньска

є нареченою обв. Яворського, а була кельнеркою в "Республиц.". Там її кликали популярно "Люся" і там пізнала Яворського, котрий грав у карти, виґравав і програвав — а мав ґроші від батька, до котрого бояв ся вернути, бо сподївав ся арештованя з боку поліції. "Чи Яворський міг бути комуністом?" — питає оборонець д-р Ганкевич. Ні, не міг ним бути, бо через цїлий день перебував зі свідком, себто зі своєю нареченою. Впрочім, як свідок вийшла з хати, то все потім довідувала ся, де міг бути її наречений і все переконувала ся, що він сидїв у каварнї.

Свід. Лєонтій Куницький,

пралат з катедри св. Юра розповідає, як по богослуженю в неділю відпочивав собі на софі, чекаючи на обід і як тоді з тріюмфом ввійшли до його мешканя інспектори поліції Лукомскі і комісар Кайдан та заявили: "Ksieże prałacie, wykryliśmy u was kongres bolszewicki!" Тоді свідок перехрестив ся три рази з переляку і мусїв додержати товариства представникам поліції на конференційній салї. Бачив там людий, відвернених лицем до стїни і з піднесеними до гори руками та перебув там цїлий час ревізії. Гадав собі свідок, що є також арештований, але його пустили. Стверджує торжественно під присягою на питанє дра Давидяка, що конференція не могла тішити ся "życzliwą neutralnością" мешканців катедри св. Юра.

Свід. Ян Клуйма,

старший жовнїр Іахунковий, що належав колись до тайної військової польської орґанїзації у Вільнї — є покликаний на ствердженє обставин, чи обв. Ціховський поповняв такі страшні злочини, як се йому закидує акт обвинуваченя. Свідок заявляє, що Ціховського цїлком не знає, а знав тільки команданта чрезвичайки Цїхоцького, котра вела йому на розстріл за се, що належав до тайної військової орґанїзації.

Свід. Ева Маєська,

мешкала в каменицї Буликовій, у котрої знову мешкала обв. Гроссерова. Бачила тільки якусь брунетку, що заходила до обжалованої, та не була се ні Ґіжовська, ні Ляйтнерівна, ні Коцківна, словом: нїодна з тих обжалованих, що сидять при розправі. А через вікно бачила свідок в кімнатї обв. Ґроссерової звичайні, прості меблї: крісло, столик і ліжко — обставину небогату.

Свід. Калинович,

столярський майстер, у котрого мешкав обв. Вантух і вчив сина свідка за харч і мешканє. Свідкови був обвинуваченнй на стільки підозрілий, що казав, що ходить на університет, а в дїйсности там не бував.

Обор. д-р Дурач виясняє свідкови, що Вантух був студентом тайного українського університету.

Свід. Слоньовскі,

секретар професійних союзів у Львові, член П.П.С. їздив на збори тартачних робітників у Сколїм, на котрих був предсїдателем обв. Диркавець, але в сьому нїякої вини обвинуваченому не находить. Зате стверджує, що обв. М. Редер промовляв в комуністичному дусї на зборах робітників на Демнї (передмістє Сколя) о стільки, що виступав проти П.П.С.

Свід. Маріян Келлєр

зі Львова, колись був поліційним аґентом, а тепер є студентом прав. Їздив власне з кількома товаришами своїми на розвідку до Турки, де арештовано обв. Хіля за перехованє бібули а потім був при переслуханю обв. Шварцмана у самбірській контррозвідцї. Властиво Шварцмана не переслухував і не бачив, щоби обвинуваченого там било.

Трибунал рішив допустити до розправи записаженого стенографа на час переслуханя свід. комісара Івахова, допустити докази з оригінальних протоколів обвинувачених на поліції — як сего домагала ся оборона — а решту внесків усїх оборонцїв відкинув. Рішив також по думцї внеску прокуратора зарядити тайність розправи на час відчитуваня деяких нецензурних брошур, котрі можуть заворушити публичну опінію.

Свід. Яцковський,

греко-католицький канонік зі св. Юра, котрий зізнає і присягає по польськи. У свідка мешкав обв. Чура, але свідок навіть не припускав, що в Юрі буде конференція і що на нїй найдеть ся обв. Чура.

Свід. Софія Мишковска,

що почувала себе недужою при попередному переслуханю, тепер тільки се пригадує собі, що до її молочарні заходили обв. Ґроссерова, Крілик і Ціховскі і здаєть ся Ґіжовська. Рішучо не може більше нїкого пізнати і здаєть ся свідкови, що і в слїдстві більше нїкого не пізнавала. Вправдї до свідка приходив поліційний аґент (навіть пяний) і понаписував богато осіб, та свідок сего протоколу не підписала. Впрочім не мала часу приглядати ся, що її гості в молочарні роблять, бо се й не випадало ґаздинї, а навіть лаяла свою служанку Стасюкувну, що особливо цїкавила ся сими гістьми, а з окрема виступала проти Українцїв.

Прокуратор ставить внесок сконфронтувати свідка Мишковску і Устшицку зі слїдчим судією Ґутом задля виясненя суперечностий в зізнанях сих обох свідків — а внескови сему противив ся обор. д-р Аксер.

Свід. Олександра Семкова,

вдова по раднику, в котрої мешкав обж. Ленчицкі. Не пізнає нїодного муцини анї жінки, котрі мали приходити до обвинуваченого.

Свід. Анєля Булик,

кравчиня, у котрої мешкала обв. Ґроссерова під назвищем Ванди Садовскої, а котру вона так на поліції зголосила. Бачила тільки, що в день конференції вийшла обв. Ґроссерова з Лянґером, а потім прийшов обв. Ленчицкі, представив ся як Міхальскі, забрав валїзки з хати Ґроссерової, сказав свідкови "jesteśmy sypięci" — і тільки його бачила.

Свід. Анна Слава,

уроджена 1908 р. в Лежайську, ученица II. кл. гімн.

Пред.: Ходиш маленька до церкви, до сповіди?

Свід.: Ходжу.

Пред.: Отже не будеш присягати але маєш говорити правду. (До свідка Буликової, матері Слави). Коли вона уродила ся?

Свід. Буликова: 11. грудня 1908.

Пред.: А! То її уродини нині! (до малого свідка): Пригадуєш собі маленька, коли до Вас спровадила ся п. Ґроссерова? В зимі чи в літї?

Свід.: Не памятаю. (Свідок смієть ся, потім плаче, потім глянувши крадьком на обв. Ґроссерову біжить від трибуни і з плачем кидаєть ся обвинуваченій в обійми, цїлуючи її.)

Прок.: Я зрікаю ся переслуханя сего свідка.

(Перерва.)

Трибунал ухвалив передовсїм покарати обор. д-ра Аксера гривною 20,000 марок за невідповідні вислови в реплїцї на внесок прокуратора в справі сконфронтовоня свідків Мишковської і Устшицкої з судією Ґутом — а що до дальших внесків застеріг собі право рішеня на пізнїйше.

Свід. Михайло Вовк,

студент зі Львова. В справі записяженя сего свідка забирає голос обор. д-р Давидяк і заявляє, що противить ся записяженю сего свідка, тому що Михайло Вовк у своїх зізнанях на поліції сказав виразно, що його переконаня є зближені до комуністичних; далї сказав, що від одного з обвинувачених дістав бібулу, про котру знав, що се комуністична бібула, що закопав її в пивницї і що мав дати її одному з обвинувачених. Тому, що свідок після 170 § є підозрілий, що брав участь в чинї, про котрий говорить акт обвинуваченя, оборонець противив ся його записяженю.

Трибунал рішив відмовити внескови оборонця і записягнув свідка. Свідок стверджує, що згадану бібулу дістав не від обв. Чури, а від другого товариша, котрого назвиска не хоче подати, навіть хочби мав знову піти за се до арешту. Свідок сидїв близько місяць в поліційних арештах. Там, признає, в часї переслуханя понаговорював богато дурниць і тепер їх відкликує. Перечить, щоби в домівцї тов. "Воля" у Львові мали сходити ся обв. Сеник, Ґіжовська, Чура й Вантух і др. і щоби там відбували ся комуністичні засїданя. Свідок є переконаний, що якби його були на поліції ще три дні переслухували, так як переслухували, то бувби наговорив ще більше нїсенїтниць про обвинувачених. Стверджує, що обіцяно йому на поліції волю і що був на стільки слабосильний, що зізнавав усе, що поліції було по нутру. На питаня оборони заявляє, що безпосередно потім, як випущено його на волю, рішов в товаристві поліційного комісара до слїдчого судії Гута, де переслуханя його обмежило ся тільки до сего, що підписав в другє свої зізнаня на поліції. Після того вийшов на волю, а тепер хоче сказати перед судом щиру правду.

Тому що свідок не хоче подати прізвиска сего свого товариша, від якого дістав бібулу, прокуратор домагаєть ся арештованя свідка і відставленя його до розпорядимости слїдчого судії. Трибунал прихилив ся до внеску прокуратора, свідка Вовка арештовано.

Свід. Мельник,

купець зі Львова, у котрого мешкав обв. Яворський і харчував ся. Свідок служив з Яворським при українській армії, знав, що Яворський був большевицьким військовим комісарем при ЧУҐА,. що був одночасно націоналїстом, а в "Републиці" ґрав в карти — і що при галицькій червоній армії було аж трох Яворських.

Пред. після переслуханя сего свідка записяжує стенографа Андрія Головку на час зізнань свідка Івахова.

Свід. Івахів,

комісар поліції і шеф цивільної дефензиви у Львові, головний і клясичний свідок прокураторії. Зізнає загально про комуністичну орґанїзацію у Львові: "Про істнованє комуністичної орґанїзації на теренї Східної Галичини отримав я відомости в р. 1920, в часї большевицької інвазії. Відомости, мушу признати, були скупі, в кождому випадку того рода, що не давали менї змоги керованя доходженъ в певному напрямку, котрі моглиби довести до певної цїли. Вкінцї вдало ся менї злапати зачїпні точки, які позволили надати моїй працї певний напрямок на будучність — та се було в перших днях лютого 1921 р. Після отриманя сих відомостий, про котрі я згадав, стануло передімною питанє, чи маю поступити в тій цїлій справі в той спосіб, щоби поодинокі особи, які були в орґанїзації на тутешньому теренї, притримувати і віддавати їх судовим властям, чи належить вести доходженя в той спосіб, щоби комуністична орґанїзація творила ся на теренї Східної Галичини і тоді її знищити. Хоча перша тактика була значно лекша, все таки я рішив ся на ту другу і в перших днях лютого почав вести розвідки, аж до того моменту, коли відкрили ми цїлу орґанїзацію згл. Центральний Комітет.

Длячого так поступив я, вияснюсе кількома словами. Як я вже сказав, вилапуване поодиноких членів булоби для комуністичної орґанїзації малою втратою, а з другої сторони при такій тактицї в руки поліції попадалиби особи, котрі стояли би, що так скажу, у хвості орґанїзації, що ходять самопас, отже якийсь технїк, особа менше важна в тій орґанїзації, котру мігби заступити хтось инший, з другої сторони я числив ся з тим, що особи, які відіграють важну ролю в орґанїзації, були, що так скажу помуністичним жарґоном, "чисті", так, що поліція, придержуючи їх, маючи навіть цїлком конкретні докази що до їх працї, перепроваджуючи ревізії не потрафила би подати тих доказів, котрі вистарчили би до їхнього арештованя і відданя під суд.

Питаня предсїдателя.

Пред.: То значить, як я Вас зрозумів, Ви знаючи першу точку зачепу, не мали ще достаточних доказів?

Свід.: Так, звідки я знав про се, не скажу, бо се службова тайна. Як я сказав, приміненє сеї другої тактики було значно труднїйше і по розвідах в справі тої орґанїзації я вів доходженя від перших днїв лютого до 30. жовтня 1921, до часу конференції і арештованя її членів. По здобутю сеї зачїпної точки, я постановив не арештувати поодиноких людий, але ждав хвилї, коли провідники комуністичної партії з'являть ся на нарадах.

Пред.: Отже говорите, що не можете сказати, що було вихідною точкою?

Свід.: Ні, не можу.

Пред.: Отже про що Ви довідали ся?

Свід.: Я дістав вістки такого рода (які, сього сказати не можу), що тут істнує комуністична партія. Властиво я мав інформації про Центральний Комітет.

Пред.: Я не питаю, звідки Ви мали вістки, що до тої точки зачепу, але мусите сказати нам і доказати що вже тоді істнував Центральний Комітет.

Свід.: Безпосередних вісток про Центральний Комітет я тоді ще не мав, але в лютім я вже дістав інформації про поодинокі особи Центрального Комітету, отже про п. Крілика, Сеника, Юнґа і що п. Ґіжовська відграє важну ролю в цїлому рухові.

Пред.: Чи п. Ґіжовська, після тих інформацій, належала до Центрального Комітету?

Свід.: Сього напевно не можу сказати, в кождому разї відгравала дуже визначну ролю з хвилиною доконаня розколу в тому русї т. зн. в сїчни 1921 р.

Тому що свідок зачинає закривати ся чимраз більше урядовою тайною, оборона домагаєть ся, щоби закинути переслуханя свідка, зглядно увільнити його від сеї тайности. Трибунал рішив тільки на деякі питаня ухилити сю тайність і переслухувати свідка далї. Свідок зізнає далї про се, хто після даних поліції належав до Центрального Комітету комуністичної партії, на чім її дїяльність полягала, обговорює справу конференції і кого на нїй стрінув.

Зізнає далї свідок Івахів подаючи подрібні інформації, звідки який залучник з поліційних актів походить, а чого не випадає виявити, заслонюєть ся урядовою тайною. В тому місцї знову оборона протестує, що свідок надто вже закриваєть ся урядовою тайною і просить трибунал відчитати вчорашну свою ухвалу в тій справі. Предсїдатель відчитує ухвалу і питає свідка про поодинокі факти що до обвинувачених, котрих свідок не може подати, а покликуєть ся в тому напрямі на аґента поліції Енджейка. Після того слїдують питаня присяжних до свідка. На питанє одного присяжного, яку ролю відограли Шпіґель і Герцман в донесенях свідка комісар відповідає: "Я на се відповім. Отже що до особи п. Шпіґля ствердждую як свідок під присягою, що п. Шпіґель анї одної хвилини не був моїм конфідентом. Пана Шпіґля зловив я так, як усїх 26 в забудованях св. Юра. В моментї, коли я був приневолений вийти до сусїдної кімнати, в котрій містить ся канцелярія школи Грінченка, привів функціонар власне п. Шпіґля. Він приступив до мене, користаючи з того, що був сам і заявив менї відразу з місця, що він, що до своєї особи і що до орґанїзації подасть менї все. Отже на основі сего, дав я поручене відвестц його разом зі всїми до тюрми, а звідти взяв я його на переслуханє і списав з ним протокол. Там він оповів менї про свою дїяльність і подав інформації що до инших арештованих. На всякий випадок його зізнаня виевітлили менї певні поодинокі моменти. Отже в сей спосіб дав він менї певні данї що до инших осіб, з другої сторони з огляду на се, що через виявленє богато річий заломав ся і перестав бути комуністом, я постановив випустити його на волю. Отже ще раз зазначую з натиском, що Шпіґля нїколи перед тим не знав я, не говорив з ним анї слова.

Прис. судія: А що до Герцмана?

Свід. Івахів: Що до осіб, котрі зі мною працювали і котрі се особи, не можу сказати, ствердждую тільки, що поліція, маючи до дїла з комуністичною тайною орґанїзацією мусить послугувати ся конфідентами. Розходить ся тільки, щоби тримати ся приписів закону. Що до сего, хто був моїм конфідентом, не можу дати поясненя.

Пред.: Хочемо поставити Вам ще одно питанє. Чи Ви знали, що конференція відбудеть ся в забудованях св. Юра? Бо тут є підозріня, що поліція хотїла, щоби то зібранє відбуло ся у св. Юра.

Хто інспірував конференцію?

Свід.: Отже хочу се вияснити ширше, бо впав закид, що поліція інспірувала конференцію. Що до сего, де мала відбути ся конференція, я цїкавив ся, мусїв цїкавити ся, коли я постановив злапати Центральний Комітет. З початку були ріжні проекти, щоб уладити конференцію в професійних спілках, або навіть в будинку дирекції зелїзниць у Львові, або також плащиком прогулки в Карпати, в якійсь колибі. Вкінцї був останний проект уладити в забудованях св. Юра. Про се я довідав ся в пятницю пізно вечером, згл. в ночі в пятницю дня 28. X. З огляду на се, що декотрі обвинувачені твердять, що се було інспіроване поліцією, що поліція старала ся о се, щоби конференція відбула ся в забудованях св. Юра, ствердждую, що коли хто з панів знає святоюрські забудованя, не може мене підозрівати, щоби я хотїв, щоби сей конґрес там відбув ся. Прошу взяти під увагу ріжні коритарі, котрими входив я з поліцією, що мусїв я йти вул. Городецькою, так, що одна особа, глянувши через вікно в напрямку вул. Городецької, булаби побачила відділи поліції. Квестія отже, неначеби поліція мала інспірувати збори в тому льокалї, не видержує жадної критики. З другої сторони мусїв я числити ся з тим, що конференція відбувала ся в неділю, в часї богослуженя і що в такому випадку наражував я і свою особу і престїж

(Продовженє на 6-ій сторонї.)

ЛИШ ПЯТАМИ ЗАКИНУЛИ.

Ріджайна, Саск.

Дня 1. лютого с. р. загостив до Ріджайни орґанїзатор У.С. Р.П.К. тов. Гнатюк і задержав ся у Ріджайнї через кілька днїв. За час побуту згаданий товариш дав кілька лекцій, як також було скликане масове віче.

Що до самих лекцій, котрі товариш виголосив п. н. "Мораль", "Роля письменства в класовій боротьбї" і "Політичні події в Сх. Галичинї", то всї вони випали досить влучно і лектор відповідав на всякі питаня, які були ставлені, досить зрозумїло для присутних.

А тепер я хочу згадати що тичить ся масового віча, яке було скликане на 5. лютого с. р. Тов. Гнатюк говорив на вічу на тему "Причини національного гнобленя". Пояснюючи при сутним, давав приміри з ріжних капіталїстичних держав, як "національний визвіл" одного народу будуєть ся на кістках другого. Згадав при сім і укр. "національний визвіл", до якого стремить Петрушевич зі своїм штабом. Ми знаємо, що тепер у Східній Галичинї свідомі польські робітники не гноблять Українцїв, про се свідчить звіт комуністичного процесу у Львові, а лиш сама шляхта. Буржуазія гнобить укр. населенє Сх. Галичини, а її помагають польські загорільці і укр. інтелїгенти, патріоти, провокатори робітничого руху. Тов. Гнатюк сказав з якою думкою носить ся патріотична зграя, відносно земельного питаня. На запит, який був поставленнй Назарукови, товаришами в У. Р. Д. в Вінніпегу, "що зроблять з землею, яка знаходить ся у поміщиків у Сх. Галичинї?", Назарук сказав, що поки що річ неможлива вияснити, бо ми ще не маєм нїчого в своїх руках, (і здаєть ся вже не будуть мати). Але робітники і селяни вже бачуть, яку свободу вони кують для своїх робітників і селян. Если-б їм навіть удалось вискавулїти Сх. Галичину в алїянтів, то ся свобода відбилась би дуже болюче на спинах робітництва і селянства, бо се була-б тілько переміна нових кайдан за старі. Бо українське панство поставило-б свого жандарма, а "вчена" інтелїґенція сказалаб: нащо хлопови школа, а робити хто буде, як всї будуть вчені. Так слухали бесїдника і "червоні" і сино-жовті тоже прислухали ся і лиш один на другого поглядав, а навіть один інтелїґент, укр. "патріот", хоч української мови не розуміе, робив деякі записки.

Здавалось, що після промови вивяжесь дискусія, бо "народні дїячі" записували собі на папери "факти" і псували папір. На жаль, відповідаючи товаришам, бесїдник очікував на питаня від "патріотів", але "патріоти" взяли собі за цїль "мовчи та дихай". Бачучи що вони не рухають ся тов. звернув ся і до них зі словами, щоб ставили питаня або забрали платформу, але наші відважні борцї стали направлятись в "свояси". Набравши води в рот, якої не могли проликнути а виплюнути боялись, збились до купи як кози і лиц пятами закинули з салї. Аж сніг за ними закурив ся. Ну й не дивно менї з тих, що нїчого не писали, але "вчені люди" з ґрейдами в голові стидають ся вмішатись за своїм. А що ви тодї зробите як прийдесь вам станути перед людину, котра має вищі школи? Преціньтов. бесїдник згаданого віча не посїдає анї дипльомів, анї титулів, а має своє власне переконанє на своїй спинї. А ви з "грейдами" боїтесь виступити в опозиції до него.

Робітники і робітниці Ріджайни і околиці! Не вистарчить для вас послухати того, що хто нам розкаже, але треба і братись до дїла самим і перевідатись, хто нам товариш, а хто ворог. Хто здобуває для нас свободу, а хто кує нові кайдани. Поле широке, є де працювати, лиш треба спільно до роботи взятись. А таку спілку можемо знайти в дїйскій робітничій орґанїзації, якою в Канадї є Стов. Укр. Роб. Дім і Робітнича Партія Канади. Там ми повинні зорганїзуватись і стати дружно проти капіталу і проти будучої війни, яка грозить вибухнути кождої хвилї.

Ждім товариші не гаймо часу, бо щоб не було запізно. Ставаймо в ряди Стов. Укр. Роб. Дім і Роб. Партії Канади.

Нехай живуть пролєтарі всього світа!

Нехай жиє Стов. У.Р.Д. і Р.П.К.!

Робітник.

ДО УКР. РОБІТНИКІВ І РОБІТНИЦЬ В ОШАВІ.

Товариші й товаришки,
Духом ми змінняймось!
До світла правди прямуймо,
Нїде не спиняймось!

Перед нами шлях далекий,
Не час спочивати!
Нам потрібно Робітничий
Дім впорядкувати!

З того дому ми будемо
Просвіту ширити,
Щоби люду робочому
Долю поліпшити.

Досить нам носить кайдани!
Досить терпіть муки!
Пора, братя, робітничий
Меч хапати в руки!

Пора вже нам зрозуміти
Вагу сього дому!
Всї повинні допомогти
Дїлу початому!

Не повинні ми з далека
Готового ждати...
А повинні єще нинї
Свою жертву дати!

М. Гарасимчук.